

arasındaki ihtilâfları tasvip etmeyip taraf-sız kalmaya çalıştığı, Hz. Ali'nin halifeliğini meşrû kabul etmesine rağmen onun müs-lümanlarla savaşmasını onaylamadığı anlaşılmaktadır. Kabrinin Horasan civarında olması da Rebî'in oraya savaş için gittiği-ni belirten rivayetleri teyit etmektedir.

62-65 (682-685) yılları arasında vefat ettiği kaydedilen Rebî' b. Huseym'in ölüm se-bebi hakkında farklı rivayetler vardır. Evi-nin önünde otururken yüzüne isabet eden bir taşın açtığı yara yüzünden öldüğü ve ya Hz. Hüseyin'in şehid edildiğini duyunca, "Ey yerleri ve gökleri yaratan, gizliyi açığı bilen Allahım! Kullarının ayrılığa düştükle-ri şeyler hakkında aralarında sen hüküm vereceksin" meâlindeki âyeti okuyup (ez-Zümer 39/46) evine kapandığı, bir süre son-ra da vefat ettiği zikredilmiştir. Rebî'in me-zarı İran'ın Tûs şehrinde Tûs Irmağı kıyı-sındadır. Safevî Hükümdarı I. Abbas me-zarının üstüne bir türbe yaptırmış, Rızâ Şah Pehlevî de bu türbeyi tamir ettirmiştir. Bölge halkı onu Hâce Rebî diye anmak-ta ve kabrini ziyaret etmektedir.

Rebî' b. Huseym'in çok az konuştuğu, geceleri ibadetle geçirdiği, kendisi muhtaç olduğu halde elindekileri yoksullara verdi-ği, ağzından kötü söz işitilmediği, gıybet etmediği, son derece mütevazi olduğu nakledilmektedir. Abdullah b. Mes'ûd'un ona, "Ey Ebû Yezîd! Resûlullah seni görseydi çok severdi. Ben seni her gördüğümde Allah'a saygılı ve alçak gönüllü kimseleri (muhibtîn) hatırlıyorum" dediği belirtilmiş-tir. Tâbiîn döneminin sekiz büyük zâhidin-den biri olan Rebî' b. Huseym'in güzel söz-leri vardır: "Hayır söyle, hayır işle, sâlih ame-le devam et. Ömür kısa, kalbini katılaştır-ma! Duyduk deyip duymazdan gelenler-den olma. Hayırlı bir iş yaptıktan sonra hayırlı bir başka şey daha yapmaya çalış; gün gelir daha çok hayır yapsaydım diye hayıf-lanırısın. Kötü bir iş yaptıysan hemen ar-dından hayırlı bir iş yap, çünkü güzel davranışlar kötülükleri siler. İlim konusunda işi ehline havale et. Daha önce hiç tatmadığın ölümü sıkça hatırla. Sakladığın sı-rılar Allah'a âşikârdır. Günahlar birer has-taliktir, ilâci ise dönmek üzere tövbe etmektir."

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 182-193; Câhiz, *el-Be-yân ve't-tebyîn*, I, 363; II, 105; III, 146, 158, 160, 174, 193; IV, 39; İclî, *eş-Şikâat*, s. 154-156; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, II, 563-573; Ebû Zûr'a ed-Dimaşki, *Târîh* (nşr. Şükrullah b. Ni'metullah el-Kü-cânî), Dimaşk 1980, I, 655-657, 663, 682; Ebû Nuaym, *Hilye*, II, 105-118; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bâ-rûdî), I, 517-518; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-ş-şafve*, III, 59-68; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, IX, 70-76; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 258-262; İbnü'l-Cezerî, *Gâ-yetü'n-Nihâye*, I, 283; İbn Nâsirüddin, *Tavzihu'l-*

Müştebih (nşr. M. Naîm el-Araksûsî), Beyrut 1414/1993, I, 637-638; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 242-243; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât* (nşr. Esedul-lah İsmâiliyyân), Kum 1391, III, 332-337; A'yâ-nü's-Şî'a, VI, 453-457; Abdüssettâr eş-Şeyh, *A'lâ-mü'l-huffâz ve'l-muhaddişin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, III, 309-324; P. Edmund Beck, "Stu-dien zur Geschichte der Kufischen Koranlesung in den ersten zwei Jahrhunderten", *Orientalia*, IV/22, Roma 1953, s. 59-78.

SALAHATTİN POLAT

REBÎ' b. SÜLEYMAN el-CİZÎ

(bk. CİZÎ).

REBÎ' b. SÜLEYMAN el-KATTÂN

(ربيع بن سليمان القطان)

Ebû Süleymân el-Kattân Rebî' b. Süleymân b. Atâillâh el-Kureşî en-Nevfelî (ö. 334/945)

Muhaddis, Mâlikî fakihî.

288'de (901) doğdu. İlk eğitimini âlim bir zat olan babasından aldı. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra garîbü'l-Kur'ân, kıra-at ve tefsir gibi ilimlere yöneldi; garîbü'l-hadîs, ricâl ve ilel alanında öğrenim gör-dü; fıkıh ve şiirle de uğraştı. Hadis hâfızı Ahmed b. Nasr'dan fıkıh, Ebû Ziyâd'dan hüsn-i hat, Ebû Ali el-Mekfûr'tan lugat ve nahiv tahsil etti. Kayrevan'da İbnü'l-Leb-bâd el-Kayrevânî ve Ebû'l-Arab'dan, Mı-sır'da Ebû Abdullah el-Humrî, Me'mûn, Ebû Muhammed b. Rüşeyd'den, Mekke'de Ebû Saîd İbnü'l-A'râbî, İbn Şâzân el-Cel-lâb, Ebû Muhammed b. Yezîd el-Mukrî'den faydalandı. Ebû Abdullah Muhammed b. Galyûn ile fikhî münazaralar yaptıkları ifa-de edilmektedir. el-Mescidü'l-câmî'de (Câ-miü'l-Kayrevân) ders veren Rebî'in en meş-hur talebelerinden biri Mâlikî fakihî İbn Ebû Zeyd'dir.

Rebî'in iki defa hacca gittiği, ilkinde ha-dis öğrenmeye ağırlık verdiği, 324'te (936) yaptığı ikinci hacı sırasında daha çok ta-savvuf ehliyle beraber olmaya çalışarak ibadet ve zühhd hayatına yöneldiği, re'y ile karar verilebilecek konuları terkederek bâ-tınî ilimlere rağbet ettiği, bu sebeple hak-kında bazı dedikoduların çıktığı ifade edil-mektedir. Kerametlerinden de söz edilen ve ilk dönem sûfilerinden Ebû'l-Hasan es-Sâiğ'in sohbet halkasına katıldığı bilinen Rebî'in tasavvuf konusunda Ebû Ali el-Kâ-tib, Ebû Ali er-Rûzbârî ve daha başkalarının istifade ettiği belirtilmektedir. Zühhd ve rekâik konusunda zamanında "İfrîkyye'nin dili" olarak tanımlanmıştır.

Mehdiye muhasara edildiğinde Fâtımî-ler'in Hz. Ebû Bekir ve Ömer gibi sahâbî-lere ta'n etmelerinden dolayı diğer bazı Mâlikî âlimleri gibi Rebî' de Râfîzîler'e kar-şı Hâricîler'in yanında yer aldı ve İbâzî lide-ri Ebû Yezîd en-Nükkârî'yi desteklemek için onunla bir anlaşma yaptı. Savaş hazırlıkla-rı sürerken bir cuma namazının ardından Kayrevan halkından bir grupla birlikte si-lâhlanarak atına binen Rebî' boynuna bir mushaf astı, eline de iki adet kırmızı (ve-ya sarı) alem aldı. Bunlardan birinde bes-meyle birlikte "İâ ilâhe illallah Muham-medün Resûlullah" ibaresi, diğerinde, "Yar-dım Allah'tan ve fetih Şeyh Ebû Yezîd'in eliyle yakındır. Allahım! Peygamberine ve onun ashabına sövene karşı velîne yardım et" cümleleri yer almaktaydı (Kâdî İyâz, II, 320). Rebî', yolculuk boyunca cihad âyet-lerini okuyarak ve hitabelerini sürdürerek yanındakileri cihada hazırladı. Kuşatmanın bir sonuç vermemesi üzerine Câmiü'l-Kay-revân'daki fikhî dersi halkasını yeniden oluşturdu. Bu dönemdeki derslerini takip edenler arasında Ebû'l-Ezher b. Muattib, Muhammed b. Ahmed es-Süyûrî, Ömer b. Muhammed el-Gassâl ve Abdullah b. Ec-dâbî gibi şahıslar bulunmaktaydı. Mehdiye muhasarası sırasındaki tutumu sebebiyle Rebî'den intikam almak isteyen Fâtımîler, kendisini yakalayıp bir yere hapsedtikten sonra 5 Safer 334'te (16 Eylül 945) Vâdil-mâlih'te öldürdüler ve kesik başını halife-ye götürdüler. Kardeşi Ahmed'in Rebî' için mersiyeler yazdığı belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Bekir el-Mâlikî, *Riyâzü'n-nüfus* (nşr. Beşîr el-Bekkûş - M. Arûsî el-Matvî), Beyrut 1401/1981, II, 323-346; Muhammed b. Hâris el-Huşenî, *Taba-kâtü 'ulemâ'i İfrîkyye* (nşr. Muhammed b. Şe-neb), Beyrut, ts. (Dârü'l-kitâbî'l-Lübnânî), s. 179; Kâdî İyâz, *Terribü'l-medârik*, II, 319, 320, 323-332, 346, 357, 388, 622; Abdurrahman b. Mu-hammed ed-Debbâğ - İbn Nâcî, *Me'âlimü'l-imân* (nşr. Muhammed Mâdûr), Tunus 1978, III, 30-36; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessirîn*, I, 189-190.

ABDÜLKADİR ŞENEL

REBÎ' b. SÜLEYMAN el-MURÂDÎ

(الربيع بن سليمان المرادي)

Ebû Muhammed er-Rebî' b. Süleymân b. Abdilcebbâr b. Kâmil el-Misrî el-Murâdî (ö. 270/884)

İmam Şâfiî'nin talebesi.

173 veya 174 (790 veya 791) yılında doğ-du. Aslen Mısırlı olmasına rağmen Yemen-li Murâd kabilesine velâ yoluyla bağlı ol-duğu için Murâdî nisbesini almıştır. İmam